

Tíðargreinin verður skrivað av skiftandi fólki, sum ikki dagliga eru knýtt at blaðnum. Evnini eru ymisk, men viðgera øll okkurt evni, sum er viðkomandi fyri tíðina júst nú.

Jógvan Sundstein
fyrrverandi løgmaður

Løgtingsvalið nærkast

Eg meti einar trýggjar samgongumøguleikar, sum teir mest uppløgdu eftir komandi løgtingsval

Á hugin fyri politikki, og samfelagsviðurskiftum í heila tikið hefur altíð ligið til mín. Undir seinra heimsbardaga og fyrstu árin aftaná var føroyskur politikkur sera spennandi. Í mínum dreingjasinni nördist áhugin, og eg fylgdi væl við í politiska kjakinum millum táverandi politisku oddafiskarnar. Serliga var tað fólkafloksmaðurin Thorstein Petersen, sum hugtók meg. Saman við Jóannesi bónda, Rikard Long, Poul Petersen og øðrum góðum monnum striddust teir fyri føroyskum sjálvbjargni og sjálvstýri. Teir náddu ikki á mál – stríðsmenn náa ongatíð einum endaligum máli – men arbeiði teirra broytti føroyska samfelagið til tað betra, og ágóðin sæst enn.

Kjakið tá á døgum fór fram í sjálvum tinginum og á politiskum fundum og fyri ein stóran part – helst mesta partin – í teim táverandi bløðunum. Vit høvdu ikki útvarg her á landi tá, og sjónvarp var ikki til. Til alla lukku var heldur einki internet við harav fylgjandi »soshu miðlum« til tá. Vit høvdu bløð sum Dimmalætting, Dagblaðið, Føroya Social Demokrat, Tíman, Tingakross, Fríu Føroyar og eitt sindur seinri 14. September. Bløðini hoyrdu – meira ella minni – til hvør sín flokk og førdu týðuliga fram teirra flokks sjónarmið. Summi høvdu rættiliga professionalar politiskar blaðstjórar, sum til dømis G.L. Samuelsen, Knút Wang, Elias í Rættará fyri at nevna nakrar. Men fyri ein stóran part vórðu politisku boðskapirnir skrivaðir av politisku oddamonnum. Serliga minnst eg greinirnar hjá Thorstein Petersen, og partvís eisini tær hjá Petur M. Dam.

Orðadrátturin var harðligur, men eg haldi ikki, at hann var ófor-skammaður. Menn striddust fyri sínum sjónarmiðum, og heimsbardagin hevði við sær, at nógvir móguleikar vóru fyri samfelagsbroytingum. Hesar broytingar fóru eisini í stóran mun fram og førdu nógv sjálvbjargni við sær. Hóast vit tíverri ikki fingi tað, so broyttist stjórnarskipanin rættiliga munandi.

Eitt, sum eg minnst best frá teirri tíðini, var fólkaatkvøðan í 1946. Hóast bert 13 ára gamal, so gekk eg nógv uppí valstríðið, og enn stendur rættiliga klárt fyri mær, hvussu spennandi tað var at lurta (á Tórshavn radio) eftir úrslitinum um kvøldið tann 14. september. Og frøin var stór, tá vit vunnu. Tíverri komu vit ikki á

mál, men úrslitið hevði tó við sær, at Føroya fólk ikki hefur undirgivið seg danskt ræði.

Politiska umhvørvið broytist

Sum tíðin leið broyttist politiska umhvørvið. Heimastýrisskipanin gjørdist eitt slag av sovikkodda, men tó so, tað at Løgtingið fekk lóggávuveld á sum fráleið rættiliga nógvum týðandi økjum, og vit fingi útbyggt eina stjórnarskipan, sum innanfyri givin mørk líktist stýrisskipanum í øðrum sjálvstøðugum londum, hevði við

Eg øtist bæði yvir málsliga hjálparloysið, men ikki minst yvir orðalagið og málburðin í kjakinum á internetinum

sær, at føroyskur politikkur, umframt sjálvstýrissrembanina, eisini kom at snúgva seg meira og meira um vinnulív, sosial viðurskifti, mentan, útbúgving, heilsumál og mong onnur samfelagsviðurskifti.

Tað, eg kann minnst, hefur politiska orðaskiftið í Føroyum verið á nøkulunda høgum støði, men kortini má á sannast, at ein ávís broyting er farin fram seinru árin. Vit fingi sum fráleið útvarg, og tað var positivt, og sjónvarpið mentist eisini væl at byrja við. Men við tíðini gekk hetta út yvir skrivaðu pressuna, og heilt galið gekk við bløðunum, tá vit fingi internetið. Eitt var, at vit fingi ymiskar heimasíður, sum í ávisan mun kundu avloysa bløðini, men alt skuldi nú ganga so skjótt, og bæði málsliga og innihaldsliga er støðið bara versnað. Sum er nú, haldi eg, vit bert hava Sosialin, Norðlýsið og kanska Dimmalætting av prentaðum bløðum. Restin er heimasíður ella portalar ella, hvat tað annars verður rópt.

Á telduni kanst tú nú fara inn á allar hesar miðlar og lesa tíðindi og ymisk sløg av viðmerkingum. Tað er sjálvandi gott, at orðaskifti er frítt, og at ein og hvør kann »spýta út« sínar hugsanir og meiningar í almenna rúmið. Men tá ein eftir fòrimuni roynir at fylgja við í hesum orðaskifti, so øtast ein bæði yvir málsliga hjálparloysið, men eisini, og ikki minst, yvir orðalagið og málburðin. Tað kemur fyri, at okkurt gott og uppbyggjandi verður skrivað, men tíverri er meginparturin ljót og niðursetandi skrivning við álopum á persónar, serliga politikkarar. Tíverri sigur tað skrivaða meira um tann, ið skrivar enn tann, ið verður álopin.

Mál, ið verða viðgjørd, kunnu vera so mong, men tað er serliga politisk viðurskifti, sum hava mín áhuga, og har royni eg at fylgja við sum frægast. Sum øllum kunnugt hava vit í Føroyum eitt politiskt uppbýti í samgongu (vanliga við meiriluta) og andstøðu. At orðaskifti og viðgerð av politisku tiltøkunum fer fram er ein sjálvfylgja. Eisini at almenningurin luttekur í hesum. Í lóttuni hava vit eina samgongu av Fólkaflokkinum, Sambandsflokkinum og Miðflokkinum. Tá ið eg lesið viðmerkingarnar á netinum, so siggi eg, at allar flestu

varð tikin av pensiónsgjöldum bein- anvegin, meðan útgjaldingin til sína tíð var skattafrí. Sigast skal, at skipanin var eitt sindur broytt undir landsstýrissamráðingunum, og helst skulu onkrar smávegis justeringar gerast til bata fyri skipanina. Men skipanin er sum heild góð, og fer helst at virka væl sum frá líður. Roknast kann eisini við, at fleiri onnur lond fara at fáa eina slíka skipan. Tekin eru longu um tað.

Tað er ikki hissini, sum nýggja skattaskipanin er blivin álopin øll hesi 3-4 árin, hon hefur verið galdandi.

Men mær vitandi er einki ført fram um nakra betri skipan. Tvørturímóti virkar hon væl, tað lónar seg betur at arbeiða og vinna inntøku, og pensiónin er skattafrí, tá ein kemur til eftirlónaraldur. Eftir er tó at fáa hækkað skattliga botnfrádráttin nakað og fáa hann javnaðan so líðandi millum kommunala og landskatta frádráttin.

Um ein sakliga metir um arbeiðsavrikini hjá fólkaflokkspolitikkunum seinastu árin og skoðar íggjøgnum øll rumbulsálopini, so má sigast, at teir hava gjørt eitt gott arbeiði. Landsstýrisfólkini hava verið sera arbeiðssom og ógvuliga sjónlig í almenna rúminum. Jørgen Niclasen hefur saman við samgonguni ført ein skilagóðan figgar- og búskapar- politikk, herundir eisini skattapolitikk. Samfelagsframleiðslan økist og hallið á figgarlógini minnar. Jacob Vestergaard hefur gjørt eitt framúr gott arbeiði á fiskivinnuøkinum. Sum samráðingarleiðari hefur hann útvegað okkum størri fiskirættindi. Eisini hefur hann megnað ikki at loypa framav í spurninginum um broyttan fiskivinnupolitikk (ár 2018 spurninginum). Hann stendur sum ein rættur maður. Á almannaøkinum hefur Annika Olsen víst seg sum ein tann besta sosialministara, vit nakrantið hava havt. Sosiala økið er bæði væl viðlíkahildið og betrað í hesum valskíði. Eisini tingmanningin hjá Fólkaflokkinum hefur dugað at arbeiða væl og sakliga. So samgongan, og ikki minst Fólkaflokkurin, nýttast ikki at skammast um gjørt arbeiði.

Tó skal eg nevna tvey mál, sum eg haldi betur vóru ógjørd. Annað er prístalshækkingin av danska

blokkstuðlinum, og hitt er avtøkan av landsbankanum. Hvørki av hesum er til nakran bata.

Komandi val og samgongumøguleikar

Løgtingsval verður í heyst. Og miðlar og sokallað fakfólk takast við at gera veljarakanningar. Ein slík varð kunn- gjørd nú um dagarnar Hon vísti stóra framgongd og undirtøku til Javn- aðarflokkin og Framsókn og stóra afturgongd til teir báðar stóru núverandi samgonguflokkarnar. Beinanvegin varð hetta í miðlunum, serliga Sosialinum, sett upp, sum eitt endaligt valúrslit, og Aksel Johannesen kundi føra seg fram, sum um hann longu var kosin løgmaður. Einku varð sagt um, at hetta bert vóru kanningar og í veruleikanum bert gitingar.

Men val skal so vera í oktober, og aftaná skal so nýtt landsstýri skipast. Og nógvar gitingar eru longu, hvørjir samgongumøguleikar vera tá. Eitt er, at valúrslitið sjálvandi hefur týðning fyri eini landsstýrisskipan, men aðrir spurningar sníkja seg eisini inn. Tí longu verður mett um, hvørjir móguleikar eru fyri, at flokkar vilja ella kunnu arbeiða saman. Sagt verður til dømis, at Tjóðveldi og Sambandsflokkurin ikki kunnu vera í samgongu saman. Men tað, sum serliga verður drigið fram, er, at Javnadærflokkurin ikki undir nøkrum umstøðum, so leingi Aksel Johannesen er formaður, vil skipa landsstýri við Fólkaflokkinum. Higartil hefur tað verið soleiðis hjá vanliga at sær komnum flokkum, at teir siga, at tað velst ikki um, hvønn vit samarbeiða við, men hvat vit arbeiða saman um. Men hetta er sostatt ikki galdandi fyri Føroyska Javnadærflokkin.

Eg veit sjálvandi ikki, heldur enn nakar annar, hvør ein nýggj samgonga verður, men ein kann so altíð gita. Eg meti einar trýggjar móguleikar, sum teir mest eygsýnligu:

- Núverandi samgonga við Sjálvstýrisflokkinum afturat.
- Núverandi andstøða
- Fólkaflokkurin, Tjóðveldi, Framsókn og móguliga Miðflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin

Seinast nevndi móguleiki hevði verið tann mest framburðskendi. Har skuldi veri móguleikar bæði fyri tiløkum á sjálvbjargningsleið og fyri menning á ymiskum samfelagsligum og vinnuligum økjum.